

مهدي كاشاني

وکیل دادگستری

چگونه چك بگيريد و چگونه چك بدهيد

از جمله مقاماتی که مسئولیت اخلاقی و سهم بزرگی در ارشاد مردم بانجام مقررات قانون و حفظ اصول دارند سوای قضات و وکلای دادگستری بانکهای کشور هستند. شکی نیست که بانکها رل مهمی در توسعه و بهبود وضع اقتصادی کشور و دادوستد پولی دارند. برای اینکه بانکها به هدف عالی و پر ارزش خود نزدیک شده و مردم کم آگاه مملکت را با اهمیت چك و عواقب صدور چك و مجازاتی که احتمالاً صادرکننده چك در پی صدور چك دارد واقف سازند و برای اینکه داد و ستد معاملات پولی کشور که اساس و قوام هر بانک معتبر کشور است رونق و شکوه بیشتری پیدا نموده و مشتریان بانک که اکثر قریب باتفاق آنان نظر سوتی در صدور چك ندارند از گرفتاریهای کیفی بانک خلاصی یابند لازم دانست در اطراف چك و قوانین مربوط به آن و نحوه و کیفیت صدور چك مطالبی با اطلاع خوانندگان گرامی برساند باشد کسانیکه دسته چکی در جیب دارند متوجه باشند که اگر اوراق چك در جهت صحیح بکار نرود چه بسا بلای جان بعضیها شود. طلبکاری که تصور میکند اگر از بدهکار خود هرگونه چکی با هر تاریخی بگیرد خیالش کاملاً راحت خواهد شد باید بداند اینطورها هم که فکر میکند نیست و حتماً باید در موقع اخذ چك از مقررات قانون چك آگاه بوده و هوشیار باشد یا بدهکاری که بابت بدهی خود چکی بطلبکار میدهد باید خوب متوجه باشد که چك یعنی تقریباً اسکناس و مواظب باشد چك تو خالی و خدشه دار ندهد زیرا اگر چنین کند عاقبت آن رفتن به پشت میله های زندان است.

حال برای اینکه خوانندگان را دقیقتر با اهمیت چك و مجازاتهای قانونی آن واقف سازد میخواهم بزبان خودمانی و با جملات و کلمات ساده بدون اینکه حتی- المقدر کلمات مشکل قضائی و عبارات قانون را بکاربرد قانون را روشن و تشریح

کند بخصوص برای اشخاص معدودی که خوشبختانه از تمکن و ثروت کافی برخوردار بوده و دادوستد زیاد دارند چک میدهند و چک میگیرند لکن از نعمت سواد بهره چندانی ندارند و ممکن است افعال و گمراه شوند - بنابراین این دسته از مشتریان گرامی بانک باید بیشتر بمسائل زیر توجه کنند. در هر حال چک طبق تعریف ماده ۳۱۰ قانون تجارت نوشته‌ای است که بموجب آن صادرکننده مبلغی از پولی را که نزد محال‌علیه دارد کلاً یا بعضاً مسترد یا بدیگری واگذار مینماید. همین تعریف نشان میدهد که اگر چک بدون قید و شرط نوشته شده و گیرنده آن خود امضاءکننده چک نباشد دلیل بر بدهکار بودن صادرکننده به گیرنده چک و لااقل دلیل بخشیدن یا هبه و یا واگذار کردن مبلغی نقد وجه چک بدیگری است.

اما سوای قانون تجارت قانون سهمتری بنام قانون چک و مجازات صدور چک بلامحل داریم که امروزه در سراسر کشور اجرا شده و متأسفانه قسمت مهمی از اوقات ضابطین دادگستری صرف رسیدگی به شکایت شاکیان در مورد چک بلامحل میشود در حالیکه در اکثر کشورهای راقیه چک بمنزله اسکناس تلقی و در کلیه مؤسسات بازرگانی و فروشگاهها و منازعه‌ها چک بجای پول قبول میشود بدون اینکه خدشهای در چکها موجود یا احياناً بلامحل یا کم محل درآید اما در کشور ما بسیار دیده شده که مردم بااهمیت چک واقف نیستند و از عواقب احتمالی آن آگاهی کامل ندارند - هرکس هوس میکند مبلغ جزئی در یکی از بانکها تودیع و حساب جاری باز نموده و دسته چکی دریافت و درجیب خود بگذارد و شروع بکشیدن چک نماید غافل از اینکه همین دسته چک ممکن است روزی او را روانه زندان نموده آبرو و حیثیت او را یکباره بباد دهد - شاید تعجب کنید اگر بگویم اهمیت چک بمراتب بیش از اسکناس است چه آنکه اسکناس اگر دست کسی باشد بسیار خوب است و يك نوع مال و ثروت بحساب میآید اما چک بطوریکه عرض شد آنقدر حساس و قابل تغییر و خدشه است که اگر غفلت شود یا صادرکننده را گرفتار کیفر و مجازات میکند و یا دارنده آنرا گاهی از هستی ساقط مینماید و در هر صورت خوانندگان گرامی باید کاملاً بهوش بوده و مواظب اعمال خود در مورد چکی که در جیب و کیف خود دارند باشند و گیرندگان چک هم که گاهی تمام هستی و نیستی و همه مطالبات خود را در يك ورقه کوچکی بنام چک خلاصه میکنند باید مراقب بوده و بنکاتی که ذیلاً از قانون چک برای شما تشریح میکند توجه کامل کنند.

به بینید قانون چک چه میگوید - قانون چک، چک را مثل سند رسمی میداند همانطور که اگر شما طبق سند رسمی محضری از کسی طلبی داشته باشید میتوانید علیه بدهکار اجرائیه ثبتی صادر کنید همانطور هم اگر شما از کسی چکی در دست داشته باشید و پس از مراجعه ببانک بهرجهتی نتوانید وجه چک را بگیرید میتوانید علیه‌دهنده چک اجرائیه ثبتی صادر کنید و طلب خود را بگیرد مشروط براینکه عین چک و تصدیق بانک را که به چه جهت پول چک بدارنده آن داده نشده باجرائی ثبت بدهید - اگر شما ببانک مراجعه کردید و معلوم شد موجودی صاحب حساب کمتر

از مبلغ چك است شما همان موجودی را دریافت میکنید و نسبت به بقیه وجه چك هم باز میتوانید طبق تصدیق بانك علیه صادرکننده چك اجرائیه صادر کنید - ممکن است شما چکی صادر کنید که وجه آن بشخص معینی پرداخته شود بنابراین وجه چك را باید همان شخص از بانك بگیرد و بکس دیگری نمیدهند ولو آنکه کس دیگر دارنده چك باشد مگر اینکه کسی که چك بنام او صادر شده در پشت چك بنویسد که وجه چك را بفلان شخص بدهید یا دارنده چك با امضای ظهر چك آنرا بدیگری منتقل کند (ماده ۳۱۲ قانون تجارت) که اینرا ظهرنویسی میگویند و در اینصورت وجه را بدارنده خواهند پرداخت - اما اگر چکی صادر شد بدون اینکه در وجه شخص معینی باشد و بعبارت دیگر در وجه حامل بود آنوقت هرکس چك را ببانك برد میتواند پولش را دریافت کند. البته در اینگونه موارد بخصوص وقتی که مبلغ چك رقم قابل توجه باشد بانکها هویت گیرنده را معلوم و یادداشت نموده آنگاه وجه چك را به آورنده میدهند. چون بطوریکه در بالا توضیح داده شد منظور از صدور چك برداشتن مبلغی از موجودی و یا واگذار کردن مبلغی از موجودی بگیرنده چك یا کسی که بنام او ظهرنویسی شده میباشد پس طبق قانون صادرکننده چك باید معادل وجه چك پول در حساب داشته باشد - حال اگر کسی چك مربوط بانکهای داخل کشور یا در ایران چکی به عهده بانکهای خارج کشور صادر و بدیگری داد و معادل وجه چك محل نداشت ولو مبلغی کمتر از مبلغ چك موجودی داشته باشد مجرم محسوب میشود و قانون چك صادرکننده را مستحق مجازات و حبس میداند - پس مواظب باشید چك بلامحل یا چکی که بیش از موجودیشان در بانك است بکسی ندهید والا شما را حبس خواهند کرد - بعلاوه دقت کنید وقتی چکی بکسی دادید دیگر نباید پول آن چك را از بانك بگیرید و نباید به بانك بنویسید که وجه فلان چك را به آورنده یا دارندگان ندهند یا کاری نکنید که پول چك پرداخته نشود یا چك را طوری امضاء نکنید که با امضای بانکی شما فرق داشته باشد - همچنین در متن چك دست نبرید و خط نکشید و چك را طوری ننویسید که مطالب و ارقام آن با هم اختلاف داشته باشند مثلا اگر در متن چك باحروف نوشتید یکصد هزار ریال و با عدد بنویسید ۱۰۰۰۰۰ ریال یعنی يك صفر آنرا کم بگذارید در اینصورت بانك وجه چك را نخواهد پرداخت زیرا نمیداند منظور از صادرکننده چك ده هزار تومان بوده یا هزار تومان و نیز اگر میدانید که حساب بانکی شما مسدود شده چك نکشید والا در تمام حالات و موارد فوق دارنده چك از شما شکایت خواهد کرد؛ وقتی شکایت کردند بازپرس مکلف است معادل وجه چك از صادرکننده پول بگیرد و در صندوق دادگستری نگاهداری نماید یا ضمانتنامه بانکی بگیرد و اگر متهم (صادرکننده چك) نه پول بسپارد و نه ضمانتنامه بانکی بدهد بازپرس او را توقیف میکند. وقتی علیه چنین متهمی قرار و کیفر خواست (ادعانامه) صادر شد و پرونده بدادگاه رفت دادگاه میتواند صادرکننده چك را تا دو سال حبس کند تنها حبس نیست او را جریمه

هم خواهد کرد - تصور نکنید می‌توانید مثل گذشته حبس را با پول بخرید و خود را خلاص کنید خیر اینطور نیست دیگر نمیشود حبس را تا دو ماه خرید زیرا قانون عوض شده و دادگاه اگر حکم حبس میدهد باید از ۶۱ روز بی‌الا باشد که اصلاً قابل خرید نیست - تازه صادرکننده را تنها جریمه نمیکنند بلکه طبق درخواست دارنده چک دادگاه صادرکننده حکم (متهم) را پرداخت وجه چک و خسارت تأخیر تأدیه و مخارج معاکمه و پول وکیل و غیره محکوم خواهد کرد. بعلاوه اگر در ایران چک بعمده بانکهای خارج از کشور هم بکشید و محل نداشته باشد یا کمتر از مبلغ چک موجودی داشته باشید مشروط براینکه با ابلاغ اظهارنامه و اعلام عدم پرداخت وجه چک باز هم وجه چک را بدارنده آن ندهید مجریمید و چنگال عدالت شما را گرفتار خواهد کرد. اما اگر بخواهید گرفتار عدالت و زندان نشوید قبل از اینکه دارنده چک از شما شکایت کند باید وجه چک را بدارنده آن بپردازید یا بنحوی او را راضی کنید یا ترتیبی بدهید که مشکل پرداخت وجه چک برطرف شود اگر چنین کردید دیگر قابل تعقیب کیفری نخواهید بود. اگر ترتیبی فراهم کردید که موجودی شما در بانک لااقل بقدر وجه چک شد بانک معادل وجه چک موجودی صاحب حساب را مسدود میکند تا دارنده چک مراجعه و وجه خود را دریافت کند - دارندگان چک این نکته حساس و مهم را هم باید بدانند که اگر هفتت کنند و از تاریخ چک تا ششماه برای دریافت وجه چک بی‌انک مراجعه نکنند یا اگر مراجعه کردند و بعللی که فوقاً بتفصیل توضیح داده شد وجه چک را بشما پرداخت نکردند و بانک گواهی بشما داد و شما از تاریخ گواهی تا ششماه صادرکننده چک را تعقیب نکردید در ایندو صورت دیگر نمیتوانید او را تعقیب کیفری کنید و حق شما ساقط خواهد شد - البته حق مطالبه وجه چک یعنی طرح دعوی حقوقی مادام که موضوع مشمول مرور زمان نشده باقی خواهد بود.

نکته دیگر آنکه کسی میتواند صادرکننده چک را تعقیب کیفری کند که برای اولین بار برای دریافت وجه چک بی‌انک مراجعه کرده باشد و الا اگر کسی چکی را بی‌انک ارائه داد و بانک بعلل فوق نتوانست وجه چک را بآوردنده بدهد و بعبارت دیگر و ساده‌تر چک برگشت و دارنده چک بعد از برگشت آنرا بدیگری منتقل نمود یا بعد از شکایت کیفری آنرا منتقل یا حقوق خود را نسبت به چک دیگری داد تعقیب کیفری صادرکننده موقوف خواهد شد مگر اینکه دارنده چک کتباً بدیگری نمایندگی دهد تا وجه چک را وصول کند دراینصورت حق تعقیب کیفری باقی و بانک هم فقط صاحب چک را طرف خود میداند و بنام او اعلامیه و گواهی صادر خواهد کرد - استثنائی در اینجا وجود دارد و آن وقتی است که چک قهری مثلاً از طریق ارث یا نظیر آن بکسی منتقل شود در چنین صورتی وارث حق تعقیب کیفری خواهد داشت.

••

حال به بینیم اگر دارنده چک صادرکننده چک را در دادسرا و دادگاهها تعقیب

کرد ولی هنوز حکم قطعی در این باره صادر نشده باشد آیا راهی وجود دارد که متهم خود را از تعقیب و احیاناً اجرای حکم و قید و بند زندان خلاص کند یا خیر - مطابق قانون پاسخ این سؤال مثبت است یعنی اگر قبل از صدور حکم قطعی دارنده چک (شاکی) از شکایت خود صرفنظر کند یا موفق شود وجه چک و خسارت تأخیر تأدیه را از متهم بگیرد یا متهم (امضاءکننده و صادرکننده چک) ترتیبی بدهد که وجه چک با صدی دوازده خسارت تأخیر تأدیه آن که از تاریخ ارائه چک ببانک محسوب میشود بشاکی پرداخته شده یا در صندوق دادگستری یا اجرای ثبت سپرده شود در چنین صورتی دیگر صادرکننده چک قابل تعقیب کیفری نیست و قسراً منع تعقیب دربارهاش صادر میشود.

با این ترتیب اگر حکم قطعی هم درباره متهم صادر اما متهم وجه چک را طبق حکم صادره بدهد و شاکی را راضی کند اجرای حکم موقوف و امضاءکننده چک از قید زندان خلاص خواهد شد.

••

اما نکته مهمی که در قانون چک موجود است و تمام کسانی که با چک سروکار دارند باید متوجه آن باشند اینست که اگر در چک یکی از این پنج عیب باشد (البته اینجانب آنرا عیب میگویم تا مطلب بهتر روشن و تفهیم شود و الا قانونگذار به آن عیب نگفته است) دیگر صادرکننده آنرا نمیتوان در دادسرا تعقیب کیفری کرد و بعبارت دیگر جنبه کیفری چک که مهمترین حسن آن است از بین خواهد رفت. مهمترین عیب چک که اکنون بسیار رایج است اینست که کسی بدیگری چک وعده دار بدهد یعنی امروز چک را بنویسد ولی تاریخ آنرا فردا یا چند روز یا چند ماه دیگر بگذارد بطوریکه امروز نتوان وجه چک را وصول نمود چنین چکی در موقع خود قابل مطالبه هست ولی اگر صادرکننده در بانک محل نداشت چون چک وعده دار بوده نمیتوان صادرکننده را تعقیب کیفری کرد. چنین چکهائی فقط با طرح دعوی حقوقی قابل مطالبه است. قانونگذار با این عبارت چک وعده دار و بدون تاریخ را تعریف کرده میگوید: «در صورتیکه ثابت شود چک بدون تاریخ صادر شده و یا تاریخ واقعی صدور چک مقدم بر تاریخ مندرج در متن چک باشد» بهمین جهت امروز در دادسراها دادیاران خیلی روی تاریخ چک دقت میکنند - اگر بهر ترتیبی برای آنها محقق شود که تاریخ نوشتن چک قبل از تاریخ مذکور در بالای چک است باستناد وعده دار بودن چک و طبق شق ۵ ماده ۱۲ قانون چک متهم را قابل تعقیب نمیدانند و از جمله طرقی که ثابت میشود چک وعده دار بوده اینست که بعضی دارندگان چک چند روز قبل از تاریخ چک آنرا برای وصول ببانک میدهند همین سپردن چک قبل از تاریخ آن ثابت میکند که چک قبلاً صادر شده است و حتی اگر مأمورین تحقیق متوجه شوند شخص یا مؤسسه یا بانکی در قبال طلب خود هم سفته یا وثیقه گرفته و هم معادل طلب چک دریافت نموده یا چک را وعده دار تلقی یا باعتبار اینکه طلبکار طلب خود را طبق سفته های دریافتی در مراجع قضائی مطالبه کرده و دیگر حق مطالبه

وجه چك را ندارد قرار منع تعقیب متهم را صادر میکنند.

موضوع قابل توجه دیگر اینست که معمولاً بعضی از مؤسسات بانکی و پولی کشور وقتی سفته کسی را نزول نموده پول باو میدهند یا وام بکسی داده و وثیقه ملکی میپذیرند برای اینکه هشدار می‌دهند که اگر طلب بانک را بموقع ندهد او را در فشار مراجع کیفری قرار خواهند داد معادل طلب چکی هم بطور امانت از او میگیرند - البته هیچیک از این مؤسسات نظر سوئی نداشته و حاضر نیستند حتی يك ریال بیش از طلب خود وصول کنند و این کار آنها هم برای محکم کاری است اما اگر خدای نکرده بدهکار بدهی خود را ندهد و بانک مجبور شود بوسیله چك دریافتی طلب خود را وصول کند ممکن است صادرکننده چك مدعی شود که این چك را بانک خیلی وقت جلوتر بابت سفته‌های من از من دریافت نموده و عنوان تضمین دارد که قانوناً قابل تعقیب کیفری نیست و احياناً بدفاتر تجارتي آن مؤسسه بانکی هم استناد کند و برائت تحقیقات ثابت شود که بانک بابت چك طلبی نداشته و طلبش همان وجه سفته یا وام رهنی بوده که در مراجع صالحه قابل وصول است در چنین حالی بازپرس مربوط قرار منع تعقیب صادر خواهد کرد. ضمناً آنرا هم باید گفت که اگر بازرگانان یا مؤسسه تجارتي چك صحیح و بدون خدشهای در دست داشت و از صادرکننده مطالبه کرد فرضاً که دارنده چك چك را در دفاتر خود ثبت نکرده و عمل نکرده است بمقیده اینجانب سلب اعتبار از چك نشده و صادرکننده قابل تعقیب حقوقی و کیفری هست - ضمناً خوانندگان عزیز توجه فرمودند که اگر چکی بدون تاریخ صادر و بدست دیگری داده شود باز صادرکننده قابل تعقیب کیفری نیست - پس وقتی چکی از دیگری گرفتید سعی کنید که تاریخ صدور آنرا بررسی و دقت کنید که خالی از نقص و عیب باشد.

دومین عیب چك از نظر قابلیت تعقیب کیفری اینست که ثابت شود چك بدون امضاء یا سفید امضاء بدیگری داده شده و دیگری آنرا امضاء یا پر کرده است. سومین عیب اینست که در متن چك بنویسند اگر فلان شرط انجام شد دارنده حق وصول وجه آنرا دارد.

چهارم اینست که در متن چك بنویسند که چك بابت تضمین انجام معامله یا تمهیدی است.

پنجمین نقص یا عیب چك اینست که امضاءکننده چك در متن چك چیزی ننویسد و شرط و قیدی هم نمیکنند ولی ثابت شود که منظور امضاءکننده چك این بوده که وقتی وجه چك پرداخته شود که فلان شرط انجام شده باشد یا ثابت شود که این چك بابت تضمین انجام معامله یا تمهیدی بوده است.

در تمام پنج مورد فوق کسی را که چك را صادر و امضاء کرده نمیتوان در دادسرا تعقیب و مجازات کرد - دارنده چك فقط حق دارد وجه چك را در دادگاهها مورد مطالبه قرار دهد مشروط براینکه امضاءکننده چك نتواند ثابت کند وجه

چك را بدارنده داده یا بجهتی از جهات چك بی اعتبار شده است.

••

نپرداختن وجه چك از طرف بانكها ممكن است علت دیگری هم داشته باشد و آن اینست که صاحب حساب و دارنده دسته چك مدعی شود چك او مفقود یا سرقت یا جعل شده یا چك از طریق کلاهبرداری یا خیانت در امانت یا جرائم دیگر بدست آمده و بهمین علت بیانك دستور میدهد وجه چك را نپردازند - البته بانك هم نخواهد پرداخت و وجه چك را در حساب مسدودی نگاه میدارد و از طرفی بازپرس هم بتکلیف قانونی خود رفتار و از متهم (صادرکننده چك) تأمین متناسب اخذ خواهد نمود اما اگر ثابت شد ادعای صادرکننده چك صحت ندارد دادگاه سوای محکومیت‌های قانونی او را بپرداخت يك چهارم وجه چك بعنوان خسارت معنوی شاکی و خسارت تأخیر تأدیه محکوم خواهد کرد. شکی نیست که اگر ادعا و شکایت صادرکننده چك جنبه افترا هم داشته باشد دارنده چك میتواند او را بعنوان مفتری تعقیب کند.

••

حال باید خوانندگان محترم و کلیه کسانی که چك بلامحل یا چكهای غیرقابل وصول باشخاص حقیقی یا حقوقی میدهند متوجه باشند که صدور چنین چكهایی چندین نوع کیفر و مجازات و جریمه بدنبال خود دارد یعنی کسانی که عالماً و عامداً مبادرت بصدور چكهای غیر قابل وصول میکنند نه تنها محکوم به زندان و جریمه میشوند بلکه باید ضرر و زیان وارده بشاکی را هم هرچه باشد بدهند و اگر ندهند بازپرس یا دادگاه از محل وجه الضمان یا ضمانت بانکی که از متهم گرفته حق شاکی را اداء خواهد کرد.

••

در قانون چك نکته دیگری هم هست که میگوید اگر اصل چك در ید متهم (صادرکننده چك) دیده شود این امر دلیل آن است که نامبرده وجه چك را بشاکی داده یا شاکی از شکایتش صرفنظر کرده است - بنابراین باید خوانندگان گرامی متوجه باشند که اگر شکایتی از کسی کردند تا وقتی طلب خود را وصول نکرده‌اند اصل چك را بکسی ندهند.

••

ممكن است صادرکننده چك از بازپرس برای پرداخت وجه چك مهلت بخواهد بازپرس این درخواست را پذیرفته با اخذ تأمین یکماه باو مهلت میدهد اما اگر در مهلت مقرر باز هم وجه چك را بشاکی نپرداخت بازپرس باید معادل وجه چك از او وجه الضمان بگیرد (یعنی متهم معادل بدهی خود وجه نقد در صندوق دادگستری تودیع کند) و الا توقیف خواهد شد.

••

بعضی‌ها تصور میکنند که اگر کسی وکالتاً چکی را از طرف شخص حقوقی

یا حقیقی صادر کرد و چک محل نداشت خود وکیل قابل تعقیب نیست لازم است عرض کند که قانونگذار وکیل را که همان امضاءکننده چک است مسئول و قابل تعقیب دانسته مگر اینکه ثابت شود که صاحب حساب خود باعث و موجب عدم پرداخت وجه چک شده که در اینصورت صاحب حساب تعقیب کیفری میشود.

در خاتمه این مقال دو نکته دیگر برای روشن شدن ذهن خوانندگان عرض میکند یکی اینکه چون در بالا اشاره بشخصیت حقیقی یا حقوقی شده بدانید که منظور از شخصیت حقیقی همان شخصیتی است که افراد عادی دارند ولی شخصیت حقوقی شرکتهای خصوصی رسمی است که برابری قانون به ثبت رسیده و ادارات دولتی و شرکتهای دولتی و هرگونه مؤسسه‌ای که قانون برای او شخصیت حقوقی قائل شده است و ارتباطی با فرد معین و بخصوصی ندارد.

دومین تذکر و آخرین قسمت این بحث مربوط به نشانی است که صاحبان حساب بیانکها میدهند باید این اشخاص و هر شخصیت حقوقی که در بانکی حساسی باز میکند و نشانی و محل اقامت خود را در اوراق مخصوصی نوشته و امضاء میکند بدانند که اگر روزی یکی از آنها بجهاتی که فوقاً گفته شد طبق مقررات قانون چک تحت تعقیب قرار گرفتند مأمور ابلاغ کلیه اختاریه‌های بازپرس و دادگاه را بهمان نشانی که متمم بیانک داده است ابلاغ خواهد کرد و اگر چنین محلی وجود نداشته باشد گواهی مأمور در اینخصوص بمنزله ابلاغ است مگر اینکه صادرکننده چک (متمم چک) کتباً محل اقامتی سوای نشانی بانکی بمراجع قضائی داده باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی